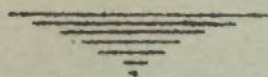

ВІСНИК

Українського Комітету
в Ч.С.Р.

1928

Прага

Січень-Лютий

Вісник Українського Комітету в Ч.С.Р.

Прага.

1928.

січень-лютий.

Сен. Проф. С. Ш е л у х и н.

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОМІТЕТУ.

Всьому буває кінець. Так настане кінець і Українській еміграції, яка опинилася по-за межами рідної землі зовсім не з волі свого рідного народу, а через запанування грубої сили окупантів.

За Українську еміграцію стоять мораль і правда, які лежать в основі вищого права. Вони завше діяльні і дух пасивності є їх ворогом. Мораль і правда - це основа абсолютного добра. Тому вища мораль ніколи не нищить нижчої, а старається підвисити її. Це основа прогресу, культури, цивілізації народів, норма вищого соціального розвитку, закон внутрішньої сили, добра і свободи.

Горе тому, хто не розуміє, не визнає і не слухає їх. Рано чи пізно, а на його неодмінно спаде кара часу й подій. В цій українській еміграції повинна знаходити собі віру в порятунок, в кінець панування кривди і в краще майбутнє, не угадати духа діяльної моралі і не губити бадьорости.

Панування насильства - це зовнішнє механічне гнічення перевагою грубої сили, яка боїться конкуренції і старається поработити слабшого й знищити силу його спротиву. Нищивши зовнішню силу спротиву, вона не може знищити внутрішньої сили скривдженого й гнобленого, коли він сам цього не схоче або не зробить. Але насильник, поработитель, гнобитель не поважає моралі, права й людини - тому рано чи пізно сам гине. Сам патріотизм є не що инше, як прояв вищої моралі, сили духа і свідомости обовязків. Гнобитель людей ніколи не може бути патріотом.

Між дужчою й слабшою грубими силами ведеться невпинна боротьба. Дужча боїться конкуренції, існує монополією, творить поработнення собі слабшої, а слабша дає про свій зріст для цілей визволення од дужчої, яку нарешті звичайно й повалює. Дужча зовнішня сила через брак в ній внутрішньої сили завше підупадає і все, що вона держала в поработненні, емансипується від неї, визвольною боротьбою здобуває собі свободу.

Ще не було на світі такої ні великої, ні меншої держави, яка

бувши збудована грубою силою і існуючи насильством над людьми не розвалилася б. Насильство людини над людиною деморалізує насильника, і ще не було такого уряду й народу, який, живучи насильством, сам од того не загинув би.

Так колись завалилася Польща, яка гнобила Український нарід і нищила його високу славянську культуру. На наших очах розвалилася Австро-Угорщина, яка нищила славянські народи - Чехо-Словаків, Хорватів та Українців. На наших очах розвалилася і Росія, яка гнобила й нищила Український, Білоруський та Польський Славянські народи, особливо сорокамільонний Український народ з його свободолюб'єм, славянською культурою, національними стремліннями до загальнолюдських вищих благ - прогресу, свободи, освіти, культури, цивілізації, самостійности, державности. Всі гнобителі Українського народу були гнобителями правди, життя й духу свободи і за це поплатилися розвалом. Коли б навіть не було війни, то Росія однаково розвалилася б.

Нові українські борці за ці блага проти варварства імперіалістів, унітаристів, гнобителів у великій кількості мусіли опинитися на еміграції за кордонами рідних земель і свого кровно й духовно рідного Українського Славянського народу. Але і на еміграції вони, опинившись в тяжкій матеріальній нужді, хоч і багаторі духом, не знайшли собі покою од ворогів Української Славянської нації. Одні од польських гнобителів, а другі од московської еміграції, яка не перемогла свого конкурента на владу та на поработителство й Українського народу і через те сама опинилася на еміграції. Але і в нещасті своїм вона й на еміграції продовжує війну проти свободи Українського народу, ведену до емігрування.

Українська еміграція - це, за виключенням якогось десятка душ, все демократія й біднота. Між нею немає ні сановників, ні помішників, ні банкирів, ні взагалі тих, з кого складаються командні групи поработителів. Це люде майже виключно селянського походження, з кол фізичної й духовної праці. Це ті, що в Українським народнім повстанні проти Скоропадського та його уряду московських поработителів брали участь. Це ті, що уціліли з кровавих боїв визвольної боротьби за свій нарід, з таборів, шпиталів і всяких страждань.

Ця еміграція є плоть, кров і дух Українського народу. Її національні гасла: суверенність і свобода Українського народу, незалежна самостійна Українська демократична держава, соборність, Українська Славянська культура в гармоничнім єднанні з культурами людства. У всіх цивілізованих народів за такі гасла й працк для них прославляють своїх діячів.

Бувши плотью, кровью й духом свого Українського Славянського народу, ця еміграція, за виключенням 2-х чи 3-х, вся поголовно є славянською. Тому вона є носієм не тільки національних, а і славянських ідеалів. Український народ на протязі багатьох століть більше всіх пролив своєї крові за визволення й свободу славян. Географичне положення земель, залюднених Українською нацією, і відсутність в Росії добрих шляхів та залізниць були причиною того, що Росія війни проти Турції, якими досягалася визволення Болгар та Сербів, одбула майже виключно кровью Українського народу і його засобами. Тікаючи масами од турецьких насильств, Болгари, Сербі і інші Славяне тікали до Українського народу і у його знайшли собі притулок і

захист. Програм Кирило-Методієвського Братства 1846 року, складений Українцями Костомаровим, Шевченком, Кулішем і инш., тяжко покараними за це російським урядом, ставив своїм ідеалом визволення всіх Славянських народів з Австрійського, Венгерського, Турецького і Російського порабощень та утворення кожним з них своєї самостійної держави і союзу між ними. Виконання цього програму зостається ще й досі не закінченим: Український і Білоруський народи ще й досі в неволі і ждуть собі помочі од Славян, за визволення й свободу яких вони пролили так багато своєї крові.

Українська еміграція так перейнята славянськими ідеалами, що в Українському Комітеті в Празі всі стіни увішані плакатами з написом на них великих думок Чеських Славянських Бучителів. Українська еміграція є славянською і страждає й за це, але високо держить славянський прапор, перейнятий нею од кращих її учених і поетів: Костомарова, Куліша, Шевченка, Драгоманова і инш. Коли б цей прапор упав у тяжкій боротьбі Українського та Білоруського народів за свою свободу, то у Славянства загинуло б більш половини його сил і не відомо, які вийшли б з того наслідки і перспективи!

Нарешті, Український народ ніколи не одгороджувався од інших народів і од спільности загальних інтересів та етнічного єднання. Хроніка Титмара Мерзебургського в 1018 році підкреслила, що в Києві повно збігців з західної і південної Європи, які втікли туди шукаючи свободи. Гусити теж тікали на Україну й рятувалися. Учений Араб Павло з м. Алеппо в 1653 році, що на Україні багато чужинців і що їх радо приймають. Ні шовінізм, ні одгороджування од чужинців, ні поработителство ніколи не отруювали совісти Української нації і не плямували її імені. Українські національні ідеали завше гармонічно зливалися з загальнолюдськими ідеалами свободи, братерства, добросусідства, єднання, миру, співробітництва народів. Дух рабства і поработителства завше був чужим і оціозним для Української нації.

Повну протилежність цьому уявляє собою Руська еміграція, яка в величезній більшості й за кордоном продовжує свою поработителську війну проти Українців і утворила необхідність боронитися од неї й на чужині.

Вона всі свої мрії снує коло порабощення її або знищення Українців разом з реставрацією старої Російської тюрми народів і в тих цілях плутає павутиння інтриг, як серед чужинців, так ще більше серед Славян, не гидуєчи засобами, щоб знищити Українську еміграцію морально і фізично. Очевидно, що це не може полекшувати, а тільки обтяжує і без того гірке становище Української Славянської еміграції бідняків, позбавлених своєї землі і можливості знайти роботу.

Складаючись з людей різних народностей, засвоївши собі російську державну мову і об'єднувшись на ґрунті великодержавних імперіалістичних стремлень та зазіхань, поработителських інтересів та гнобителства свободи народів для свого панування над ними ради своєкорисних вигод та експлоатацій, ця еміграція має своїх вельмож, багатців, поміщиків, банкирів, капіталістів, але не має демократії, бо й ті, що звуть себе демократами, на ділі не визнають ні основ, ні принципів демократії. Їх фальш виявляється наочно

на відносинах до боротьби Української демократії за визволення, свободу, державність, незалежність і славянську культуру Українського народу.

Українці хотять жити в миру й добросусідстві з Московським народом, як рівний з рівним, незалежний з незалежним, кожен в своїй державі. Але російським порабителю імперіалістам навіть на вигнанні їм це не подобається і коли це-хто з російської еміграції перейшов з воюючого табору на ґрунт миру і згоди з Українцями, то це викликало обурення й напали на них та обвинувачення майже в зраді. Їм потрібно порабощення, бо це їм дає змогу панувати над порабощеним Українським народом і витягати з того для себе всякі вигоди. Очевидно, що для того, хто зве себе демократом або соціалістом, це є зрада і демократизмові, і соціалізові, бо ворог чужої свободи й порабителю не може бути ні демократом, ні соціалістом.

Так само Російська еміграція, удаючи з себе славянолюбів, ради своїх порабителюських цілей посіяла між славянами ворожнечу проти Українського славянського народу і його змагань визволитися з ярма. Вона, будши по природі чужок славянству, робить те ж, що робив Петербургський уряд, коли ширив фальшиву етнографічну карту Балканських славян під редакцією проф. Зорянко з ціллю розсварити Болгар з Сербами і довести їх до взаємного кровопролиття й самознищення. В наслідок російського емігрантського інтриганства ні один Українець не сміє приїхати в Сербію. Боляче за Славян, та ще належних, як і Українці, до одної з ними Адриатичної Славянської раси.

Як це недивовижно для людського розуму й совісти, а є гірким фактом. Українці, які на протязі століть рятували у себе Сербів, які пролили за їх свободу стільки своєї крові, і які помогли їм утворити собі державу, позбавлені не тільки всякої вдячності, взаємності і відплати за це хоч би предоставленням можливості заробітку, а навіть звичайної гостинності.

Тут немає ні правди, ні моралі - їх потоптано людською сліпотю.

Але, щоб здобути собі право у Славян Сербії, було б досить Українцеві прослухати семінар у євразійців, зречтисся самого себе разом з славянством своїм і засвоїти собі Фіно-монгольську культуру, оздоблену гіршим з німецької культури!

В цій ситуації становище Української еміграції, як правде, так і матеріяльне надзвичайно тяжке. Єдина Славянська держава, в якій Українська славянська еміграція почуває себе в братерській гостинності, це Чехословацька. Але вона сама не велика й не багата. Вона сама дає велику ланину бідності еміграцією своїх синів по чужих землях за заробітком шматка хліба тяжкою працею. Тому тим більша вдячність і слава дійсно братам Славянам Чехословакам. Одначе, Українська еміграція бачить, що й вона по тій же причині мусить шукати собі заробітку по інших країнах. І от це саме вже довело до того, що багато сил роспоршилося по світах і марно гине на віки безслідно для свого нещасного рідного народу.

В єднанні сила. Амбітність окремих людей, чумагогія, атаманія, деморалізація - це найлютіші вороги єчності й солідарності. Вони вже утворили велику гангрену в національному організмі Українсь-

кої еміграції. Це лихо вже так розбило Українські національні сили й підкопалося під їх моральну міць, що почалося взаємне нищення самих себе, самознищення, а де хто з чужих вже просто махнув рукою на Українську еміграцію, з нею не рахується і вважає справу закінченою. Пора схаменутися! Пора оглянутися на шлях правди! Той день, коли Українська еміграція остаточно розпорошиться на ворогуючі гуртки і остаточно потопче приписи моралі, коли загубить почуття національних обов'язків, коли відкине спільність своїх інтересів з інтересами Української нації, коли не стане в душі огню ідеалу й основ єднання, той день буде днем повної моральної смерті, ганебної загибелі Української еміграції і ногою раню Українському народові. До цього краще не дожити!

Всьому буває кінець. Буде кінець і Українській еміграції. Але щоб він не був ганебним, а був би прибутком творчості й сил Українському народові, еміграція ні на хвилину не повинна забувати, чим можуть закінчитися її розєднання, егоїзм амбітників і претензії верховодів, демеґогів, коли вона сама не покладе цьому край. А край настане негайно, коли настане єднання на ґрунті загальнонаціональних народних інтересів, моралі, права, справедливості, об'єктивного добра, доброзичливості та пошани в собі і в других людської гідності. Все котиться так, наче якась невидима рука керує й жене в прірву на загибель. Коли вороги Українського народу хотіли б угасити дух його синів емігрантів, то самі емігранти не повинні допомагати цьому самопоїцанням, зневір'ям та розпорошеністю, а навпаки мусять з свідомості моральних обов'язків перед нацією не піддаватися і робити все, що рятує, піднімає і організує духовні сили. Взаємність, братерство, підтримка, гуманність, альтруїзм, рятування голодних та хворих, боротьба з духом пасивності за діяльний дух моральності, самоповага, самоціальність, співробітництво, допомога один одному і об'єднуюча організація для цього - ось що мусить бути засобами до порятунку і попередженням од загибелі.

Український Комітет в Чехословацькій Республіці хоч і з дуже малими матеріальними засобами вважає своїм обов'язком покликати емігрантське Українське громадянство до праці в цій площі самопомоці, самоціальності й самопорятунку. Він помагатиме по всій своїй можливості й силі. Його ідеал - щоб не загинула марно ні єдина українська душа і хоч би і найменша українська сила для свого народу. Умови для праці надзвичайно складні й тяжкі, але ж переборимі. Правда за нами і з нами, а вона "і на дні моря не тоне".

Очевидно, що успіх праці залежить од самих же Українців, як в Комітеті, так і в інших організаціях, так і в партіях. Вся ця праця повинна бути одухотворена свідомістю спільних всіх еміграції й Українській нації інтересів, цодільністю і обміркованістю перспективи. Чим більше буде Членів Українського Комітету, організації непартійної і в той же час не перешкоджаючої партійній роботі Членів, чим більше вони проявлять альтруїзму, свідомості й виконання обов'язків та єднання - тим і робота буде продуктивнішою, а успіх більшим. З другого боку осерецкування потрібне й для того, щоб кожен легше міг знайти те, що йому треба, а сторонні знали б куди адресуватись і з ким мають діло при-

бажанні з їх боку допомогти. Є бажаним, щоб в Комітет увійшло як більш людей з творчою ініціативою, з громадською енергією і з добрим хотінням працювати. Технічний апарат Українського Комітету організований і налагоджений до праці. Не треба тільки думати про свої права і претендувати на команду та владу. Треба думати про обов'язки та найсовітливіше виконання їх. Командувати немає на чим, як і владу показувати немає над ким. Взагалі права повинні впливати з совітливого виконання обов'язку, а відповідна влада з виборного на те уповноваження зборів та з свідомости реальної відповідальности за діяльність і безціяльність.

Закликаємо Українських емігрантів вступати в члени Комітету відповідно його статутів, увійти до гурту, до єднання, до спільної праці на зазначених вище підставах і для зазначених вище цілей, для самоврятування шляхом самоціяльности й самодопомоги. Під лежачий камінь і вода не біжить. Коли ми не зрушимо проти роспорошенности й самопоїчання, то еміграції Українській настане кінець дуже швидко, але кінець ганебний і трагічний. - Мусимо схаменутися і до цього не допустити себе.-

~*~*~*~

М.Ю.Ш а п о в а л.

ШЛЯХ ЕМІГРАЦІЇ.

З кожним роком повстає у кожного емігранта настирливе питання: як далі?

Розуміється, не всі емігранти однаково відповідають на це питання, та зрештою і питання ставляться не однаково тому, що склад еміграції соціально-різномірний, а це значить, що і "свідомість" її різномірна. Відповідь на основне питання не виходить однаковою.

Безсумнівно, що більшість еміграції є трудова в тім розумінні, що вона соціально походить від селянства, робітництва, ремісництва то-що, не кажучи вже про те, що й так звана інтелігенція та пів-інтелігенція є трудовою наймитською частиною суспільного зв'язку.

Буржуазії /капіталістів, промисловців, торговців, поміщиків і т.и./ української взагалі майже нема, тому й на еміграції їх лише кілька одиниць. І не про їх у нас мова: ми говоримо про основну масу емігрантів, цеб-то трудові групи українського народу.

Як раз ці групи, маючи одну соціальну природу, мають різну свідомість взагалі, різну політичну підготовку з окрема, а тому й суспільна їх поведінка не однакова. Перечовсім еміграція поділяється на три типи що-до освітнього свого стану: більшість майже без жадної освіти, малограмотна, займається фізичною працею - це р о б і т н и ц т в о, що витворилось за 8-9 років емігрантського буття з бугших селян, ремісників і близьких до їх інших переходових груп, далі йде тип пів-інтелігенції - люде з низкою і середньою освітою, нарешті - інтелігенція, з вищою освітою. Розуміється, така формальна прикмета, як шкільна освіта, не дає твердої засади для суспільно-культурної класифікації, бо по-за шкільною підготовкою існує вільна практично-наукова підготовка, що робить люде інтелігентними /інтелектуально-розвинутими до вищого ступня сучасної культурної свідомості/. Приблизно перший тип творить дві треті еміграції, другий одна четверть, третій біля 1/10. частини.

Розшарування еміграції по лінії культурно-освітньої підготовки є дуже важне з того погляду, що "свідомість" всякого роду /національна, соціальна, політична/ у неї дуже різна, "якісно і кількісно". Напр., трудова частина просто є сирій матеріал, що думає так, як вплинула остання агітація, але взагалі ця частина найбільш чутлива до думок свідомого робітництва, що протиставляє свої інтереси інтерсам пануючих клас. Другий тип стихійно-дрібно-буржуазний, третій - в більшості свідомо буржуазний. Соціально ці люде не належать до буржуазії, але психологічно і ідеологічно це "буржуазія", через те і політично стоїть за інтереси буржуазії.

Політична розбитість еміграції обумовлена її соціальною природою і культурно-освітньою підготовкою. І ніколи еміграція не стане політичною цілістю, хоч би як фантастичні люде клеветили словами про "єдність": єдності не було, нема і ніколи не буде.

Перемога індивіда над своїм "соціалним походженням і вихованням" не є загальним явищем. П е р е в и х о в а н н я досягається не легко.

Найбільш д о ц і л ь н о перевиховання відбувається лише в своєму соціальному оточенні. З цього ми робимо важні висновки для намічення шляху еміграції.

Який, напр., шлях далі для тих емігрантів, що здобули вищу освіту і технічну підготовку за кордоном взагалі і в Ч.С.Р. зокрема? На мою думку, вона м у с и т ь з а в с я к у ц і н у повертатися на р і д н і з е м л і. Розуміється, я кажу лише про політично-пасивну частину її /так зв. "аполітичну"/, бо люде, що займаються політикою активно - самі собі шлях намітять. Отже про а п о л і т и ч н и х. Це люде, що працювати можуть спокійно під всіма політичними режимами. Їх політика дуже рідко цікавить та й то в невинній формі: "почитати газетку", "послухати, що люде говорять" і т.и. Вони можуть приносити не політичні користі, а просто як технічні працівники в області господарства і духової культури.

Цього якраз безмежно треба на рідних землях. Через те освічені техніки всіх галузів праці повинні їхати на роботу до дому, а нерозсіюватись по світі, не їхати в Конго, Перу, Болівію чи збільшувати кадри безробітних в Європі

Особливо для еміграції в ЧСР настає час повороту до дому на роботу. Вже цього року закінчує щось 600 осіб вищої школи, а слідуючого останні 800-900 осіб. Що вони собі думають? Оббивати пороги добродійних інституцій чи урядових установ? Треба у всьому мати міру: Чеська республіка свій прекрасний морально-людський обов'язок перед українськими емігрантами вже виконала - дала їм змогу учитись і під час вчення ї прожиток забезпечила. Більше цього і в раю не може бути! Блаженство, коли воно тягнеться за нацто довго, стає нудним і деморалізує. Обертає вільну людину в раба обставин, не здібного до творчості.

І творчий патос і відповідне психічне пристосування можливе лише в своєму національному і соціальному оточенні: український інженір-агроном, лісовод, будівник, лікар, правник і т.и. може прикласти корисно /з національного погляду/ свою працю лише там, де живе масою український народ. Лише там і потреби народу і шляхи його визволення можна зрозуміти, засвоєвати і "знати, що далі робити".

За одержану в ЧСР вищу освіту кожний мусить віддячити. Де і як? Віддячити можна лише працею на рідному ґрунті. Кожний, хто використав обставини в ЧСР і здобув вищу освіту, мусить знати, що коли він втіче в Конго, в Перу чи Болівію - він забере з собою частину громадського добра, присвоєного для індивідуально-еґоїстичного користування. Він присвоєє цим самим і працю інституцій, що про його дбали, візу, одежу, чоботи, школи, бібліотеки і гроші на прожиток постачали, і працю професорів, що його вчили, і жертву ЧСР, що матеріально і юридично забезпечувала емігрантів.

Те, що ви, українці з вищою освітою, тут здобули, єсть частиною праці інших людей. Ви затратували лише психічну енергію на засвоєння знань, а весь апарат навчання і ваш прожиток був постачений вам, як частина праці інших на вас. Ваш диплом - то

ваш вексель, який вам великодушно повернули інші; ті, що вам освіту забезпечували.

Отже мусите його вирівняти. Як і де? Лише працею на рідному ґрунті. Вексель ваш моральний, ви фактично маєте змогу його не вирівнювати. Ніхто вас силою не примусить. Але моральні обов'язки - це обов'язки, що між порядними людьми мусять виконуватись.

Ось тому всякі "пляні" про якусь комусь службу в колоніях або "Перу" чи "Болівії" є пляні неправильні і недопустимі.

Мусите боротись за поворот до дому, за право працювати і жити на своїй землі, між своїми людьми. Це взагалі наше вище право. Ми його використовуємо або ні в залежності від того, чи ми боремось проти державного режиму там чи ні: хто бореться, той во ім'я вищих політичних цінностей зрікається цього права і стає емігрантом. Ну, а хто не бореться, хто "взагалі аполітичний", хто не ховає навіть своєї "огиди до політики"? Хто не бореться - той приймає той режим.

Як що так /а об'єктивно це іменно так!/, то нема чого використовувати чужу добродійність і треба вертатись під той державний режим, до якого ви аполітично ставитесь, та й працюйте, як техніки в своєму фаху.

Передовсім треба повертатись на західні землі, бо там треба людей фахового знання. Ось вибори в Польщі показали, що позиції українські ослабли, особливо на Волині. Нама культурних сил хоч аби-яких. Селянство і робітництво без знань безпомічне. А ви, що дістали освіту шляхом громадського добродійства, будете допомагати французам у Конго чи комусь там в Перу і Болівії, а не своєму загроженому краю?

Не говоріть про "режим", про трудність здобувати "візу" і т.и. - організовано здобути можна в с е. Лише організуйтеся і зумійте здобути хоч таку дрібницю, як право жити і працювати на своїй землі, між своїми людьми. Як ви й цього не зумієте здобути, то що ви тоді можете в житті?

Що-до повороту на рад. Україну - це дразливе питання. Але і його треба рішати принципово. А п о л і т и ч н і об'єктивно є л о я л ь н и м и до всякого уряду. Хто є за кордоном аполітичний - він тим самим є лояльним до сов. уряду на Україні. А коли хто почуває себе нелояльним, то значить його розмови про аполітичність є лицемірство і брехня. Отже: лояльні до сов. уряду мусять так само добиватись можливості повороту до дому. Лицемірство треба відкинути на бік: аполітичний, так ідъ. Коли ж будеш опиратись, то значить жакляк.

Багато емігрантів стало емігрантами не через боротьбу і політичну непримиримість до режиму, а просто через переляк. Тікали зі страху, а не через "політичну непримиримість". Хто не займається політикою у того не може бути ні з ким політичних суперечностей. Отже для нас ясно, що такі жакляки - це не емігранти, а в т і к а ч і, які завжди тікають, коли навіть, осторонь стоячи, побачуть, що хтось десь з кимсь бється: щоб "не сталось чогось", вони тікають. Тут вимальовується під стиль "борця" /без боротьби/, "політика" /без політичної праці, без належності до організації/ і "діяча" /без діяльності/, щоб користати з обставин.

Таких багато якраз і між студентами. Організована опінія мусить натискувати, щоб вони вертались, бо це найбільш докучлива, безпринципна, обтяжачча публіка, що чіпляється за поли всякому виключно для своїх особистих користей і творить всякі паніки. Цим нема чого робити за кордоном. Хай ідуть до дому і, забившись в свої норки, живуть та роблять якесь маленьке діло.

На цім годі про інтелігенцію.

Р о б і т н и ц т в о еміграційне другий важний і потрібний чинник для українського відродження. Здобувши собі робочий фах, такі емігранти дуже потрібні дома.

Історичне завдання нашої доби на Україні - і н д у с т р і я л і з а ц і я і к о о п е р а ц і я. Як гасло: і н д у с т р і я л і з а ц і я ш л я х о м к о о п е р а ц і ї. Інші шляхи нам тепер неприступні. Тому робітництво тепер на українській землі може і мусить виконувати важну суспільну функцію: організувати український промисел. Форма організації - кооперація.

Нема чого десяткам тисяч к в а л і ф і к о в а н и х р о б і т н и к і в бути далі за кордоном. Лише некваліфіковані мусили би бути за кордоном аж доти, доки стануть кваліфікованими робітниками.

.....

Доба організації культурної праці за кордоном вже скінчилась.

Більше нічого не можна організувати. Школи випустять за 1-2 роки останніх своїх студентів і змушені будуть закритись.

Настає нова доба - повороту до дому всієї а п о л і т и ч н о ї маси: як кваліфікованих інженірів, так і кваліфікованих робітників, та і взагалі всіх аполітичних.

Через те еміграційні організації повинні поважно облумати пляни акцій, щоб забезпечити переїзд людем.

Чому організації? Тому, що розпорошена неорганізована маса взагалі не може ніяких самостійних кроків робити. А з другого боку треба рішучо ставити справу на г р о м а д с ь к и й ґрунт: особи, окремі одиниці не повинні грати роль в справах, що мають хоч і не політичний, а громадський характер. Треба робити організаціями і від організацій, коли акція може бути п і д к о н т р о л ь н о ю і п у б л і ч н о ю.

Наприклад, справа з поворотом на західні землі. На українську землю українець має п р а в о візду. Робити з цього акт милости або подяки за політичні услуги можуть лише вороги укр. народу. З нашого ж погляду повинні українці організовано і громадським шляхом добиватись здійснення цього права.

Але так, як це фактично стоїть - це ганебно.

Ось передо мною документ: копія протоколу Заг.Зборів "Т-ва був.воєнків армії У.Н.Р." в Подєбрадах 12 липня 1927. Збори не розуміли очевидно всієї недопустимости такої резолюції, як: "технічну справу і клопотання про приміщення й візи - переводить Управа Т-ва й надсилає ці матеріяли до голови Р.Д.П. в Празі п.проф.Лотоцького". Проф.Лотоцький бажає співпрацювати з Т-вом, але "з формальних мотивів" /?/ ставить вимогу, аби представник від Т-ва, який буде реферувати /кому?/ клопотання Управи Т-ва мусів бути членом Р.Д.Клубу. Це для того, щоб п.Лотоць-

кий міг "інтимно поговорити" в справах приміщення і віз до Польщі.

Всім відомо, як поставили цю справу "радикальні-демократи", "союзники" польського уряду: до Польщі візу можна одержати тільки через рекомендацію п.п.Лотоцьких.

Словом, справа повороту на рідні землі поставлена як справа партійна /рац.-дем/і навіть особиста в тім розумінні, що кілька осіб займаються пропусканням "своїх людей" в Польщу. Українець, що походить, напр., з Волині не може инакше попасти до дому, як не шляхом "через Лотоцького", цеб-то через групу тих людей, що знаходяться в підозрілих стосунках з польським урядом.

Український Громадський Комітет в Ч.С.Р., коли організував допомогу і просвіту для еміграції, переозначив свою працю отверто, як організація, в якій були люди різних партій і годовно - для всіх емігрантів, без різниці партійно-політичної приналежності. Результати: велике число емігрантів з Польщі, навіть більшість противників і в наших і У.Г.К. були влаштовані, так чи инакше підтримані, забезпечені, навіть більшість "радикал-демократів" сидить по створених нами інституціях. І при цих умовах "радикал-демократи" і інші "демократи" вели огидну агітацію і боротьбу проти У.Г.К. і спеціально проти соціалістів-революціонерів за буцім-то "партійний" напрям праці У.Г.К., що ніби-то У.Г.К. допомагає "тільки ес-ерам". Злочинна брехливість цієї агітації тепер очевидна на результатах праці: У.Г.К. влаштував і забезпечував емігрантів без огляду на партійність і т.и., це всім ясно і очевидно, а переїзд в межі Польщі українців обставлений партійно: це всі також знають. Лише "петлюрівці-полонофїли" пропускається туди і то як? Через контроль радикал-демократів, які в інтересах своєї політики "реферують" для польського консульату про "благонацьожность" того чи иншого емігранта.

Сам метод вже не громадський: а партійно-персональний. Тепер і порівняйте з методом УГК, який отверто і офіційально робив своє гуманітарно-національне діло, даючи звіти з своєї діяльності. Емігранти завжди знали, що і як робиться в У.Г.К., а що вони знають про персональні акції різних панів з "радикал-демократів", які виконують не гуманітарну і не національно-допомогову акцію, а лише полекшують польським органам політичний контроль українських емігрантів і то в якому ділі! В повороті українця на рідні землі.

Сотні молодіжи скінчують вищі школи в Ч.С.Р., якраз треба їхати на роботу на рідні землі, а тут і перешкода: чи "перепустить" Лотоцький чи ні.

Ким, коли і для чого поставлений п.Лотоцький до такої функції? В чиїх інтересах він цим займається? А многотисячна еміграція як реагує: на подібну роль, що не є допомогою еміграції, а допомогою польським органам?

Ми думаємо, що треба справу перевести рішучо на громадський ґрунт. Цим і мав би зайнятись Український Комітет.

Від західних земель є законні представники, вибрані українським народом - послі: до їх і треба звертатись, а вони вже мусять

подбати, щоб забезпечити гідні форми переїзду емігрантів на рідні землі для культурно-господарської праці.

Та порада українських людей, що стоїть по стороні польського уряду і "регулює" переїзд "своїх" людей - виконує ганебну роль і всі політично і морально непропаді люде мусять організовано унеможливити шкідникам вигравання анти-національної ролі.

Західно-українські представники, обрані народом, мусять поважно глянути на стан еміграції, яка складається в більшості з тих, що боролись за визволення. Доля їх не повинна бути байдужою для них. Дати їм можливість жити на своїй землі, посіж своїм народом - їх обов'язок. Чи емігранти "як собаки" мусять по чужих дворах промишляти їжу? Такий погляд був би смертельно ганебним для тих - що так трактували би справжніх емігрантів - колишніх борців за визволення.

Треба не забувати - що еміграція має досить технічно-культурних сил, потрібних краєві. Було б злочином занедбувати живих людей. І чому зрештою про еміграцію краще мав би турбуватись уряд Ч.С.Р. ніж представники українського народу?

Коли б було доведено, що чужий уряд поставився більш людяно, гуманно і культурно до емігрантів, ніж представники свого ж народу, то дійсно вони заслужили би назву гарварів, а такий народ в якому були б можливі такі відносини ніколи б не став культурним.

Ці всі гіркі слова треба отверто говорити, бо вже ми чули раніш від "представників народу", що еміграція хай собі живе як знає.

Загалом беручи 1928 рік є для еміграції переломовим: раніш організувались щоб вчитись, тепер треба організовано збиратись до дому на роботу.

Д-р. М. І. М а н д р и к а.

УКРАЇНСЬКА І РОСІЙСЬКА ЕМІГРАЦІЯ.

Між російською і українською еміграцією є глибока суттєва різниця.

Російська еміграція - це еміграція упривильованих верств і клас, що понесли в революцію великі втрати: матеріальні, соціальні, політичні й національні. Коли є серед неї мала частина, що стояла за революцію, то тільки за першу фазу початкової /або буржуазної/ революції; коли є ще менші гуртки її що приймають і соціальної революції в цілому російська еміграція /за виключенням одиниць/ не приймає. Після революційна батьківщина для неї втратила всю принаду, прищипнула національну пуху і позбавила всіх привилеїв, - ця батьківщина стала для неї огидною. В цьому російська еміграція є майже копією колишньої французької еміграції, що втратила свою батьківщину, до неї не повернулася, розтанувши у чужинах.

І ми помічаємо симптоми такого розпорошення й на російській еміграції. Вона легко шукає собі нові батьківщини, її тягне до Конго, Болівії, Франції з колоніями і т.и. Соціально-психічно російська еміграція є цілком чужою своїй перетвореній великою соціальною революцією батьківщині, цілком від неї одірваною і може для неї зайвою.

Інакше з українською еміграцією. Вона є протилежністю російській: коли російську еміграцію революція скривдила й обрала, то для української - революція здійснила її ідеали. Українська еміграція - це еміграція з розбитого національно-визвольного фронту, що стояв уже на базі великої політично-соціальної перемоги, яку дала революція. Ця база зберіглась і вона є дорогою для української еміграції в такій же мірі, в якій огидною й страшною для основної маси російської еміграції. Українська еміграція уявляє з себе в основі трудові маси, соціальна база яких революцією тільки скріплена. Отже для української еміграції пореволюційна батьківщина є ще більш дорогою, ще більш бажаною, ще більш любимою.

Різниця колосальна !

Отже українській еміграції чужі й ворожі всякі мрії про другу батьківщину, про Аргентину й Болівію, - ворожі, а що до оцінки їх, то й злочинні. Українська еміграція повернеться на свою батьківщину, російська ж, в великій більшості, може цілком не повернутися.

Але велика, може чисто дитяча любов української еміграції до рідного краю і тяжкий хліб чужини ! І це тому серед української еміграції з'являється течія хоробливого мистицизму й романтичного авантюризму. Не кажемо про голий авантюризм, який теж трапляється на нездоровому тлі еміграційного життя.

Так нарочується, з закону простого наподоблювання, український монархізм, фашизм, мітичний тому, що освідомити його боються з хоробливих настроїв страждання / націоналізм і т.и. - все

те, що в о р о ж е благостній і творчій для українського трудового народу революції. Свідомість українських національних інтересів і завдань окутується романтичним туманом і в ньому губиться чіткість і виразність ідеалу - волі, добро-бутчій культурного зросту всієї великої маси українського трудового народу.

Цей ідеал вимагає од нових культурних сил, викуваних на еміграції для України /а не для Конго чи Болівії/, праці на рідних землях, праці негайної, енергійної, творчої. Бо стоять українські запушені перелоги і прагне велика земля знання і праці.

Очі української еміграції мусять бути весь час обернуті до України, на Україну !

Хай політичні борці роблять своє, широка еміграція мусять стати на працю на рідних землях, бо для того вона набиралася знань у Європі, для того - щоб муравлиною працею, озброєною знанням допомогти своєму народові.

Але що робить, коли шляхи на рідні землі заступлені.

Так, вони заступлені.

А чи зроблено що, щоб їх відкрити? А чи була організована, планомірна спроба поставити гідно й чесно питання пропуску на рідні землі /не кажемо "до дому" - це щось инше/. А коли буде невдача, чи не матиме ціни великий, організований прояв перед усім світом законної й природньої вимоги - права праці на рідних землях, серед рідного трудового суспільства !

Тепер, коли українська еміграція в її великій частині - здобула високу освіту і озброїлась знаннями для праці - на чергу дня виходить завдання організувати гідно й чесно боротьбу за пропуск на рідні землі.

.....

.....

Л.Д.К л и м е н к о.

СУЧАСНА Й МАЙБУТНЯ ПРАЦЯ УКР. КОМІТЕТУ.

Український Комітет в Ч.С.Р. розпочав свою діяльність в умовах дуже не сприятливих: ліквідація Українського Громадського Комітету - цієї централі всього організаційного апарату української еміграції в Ч.С.Р. спричинилася до розбиття укр. еміграції на ряд ворогуючих між собою груп.

Вороги українських визвольних змагань широко використовували ліквідацію У.Г.К. сіючи між українською еміграцією ненависть і злобу, натравлюючи одну групу на другу, породжуючи зневіру в можливість якої-будь позитивної, творчої роботи української еміграції за кордоном. З другого боку допомогова акція еміграції з боку уряду Ч.С.Р. наближалась до ліквідації. Отже для ініціаторів утворення Українського Комітету було ясно відразу з якими труднощами і жертвами буде зв'язана робота Українського Комітету. Однак, глибока свідомість громадського обов'язку по відношенню до нічим не повинної трудової української еміграції - до обдурених і покинутих, голих, босих і голодних бувших воєнків української армії, що ще цілими групами прибували з таборів Польщі, або вирвавшись із-за колючих дротів інших таборів блукали по Чехословацькій землі без документів, без куска хліба, що не мали куди звернутися за порадом, за порятунком - піддали відваги членам ініціаторам і в березні 1926 року Український Комітет розпочав свою діяльність. Звичайно, не приходилося і мріяти про здобуття таких матеріальних засобів, яким свого часу розпоряджав Український Громадський Комітет; але і при тих мізерних матеріальних засобах Український Комітет свідомо і чесно провадив свою діяльність направлену до зорганізованя й захисту української еміграції: влаштування різних ремісничих курсів, лекцій, доповідів, клопоти про видачу пружказів, стипендій, допомог, видавання різних посвідок та документів, реєстрація збігців і збирання статистичного матеріалу про українську еміграцію - це сіра непомітна повсякчасна робота Українського Комітету, а разом з тим і така важна, без виконання якої неможливе існування української еміграції як такої.

Керуючі органи Комітету перебічаючи катастрофічний стан, в якому опиниться українська еміграція після цілковитої ліквідації допомогової акції з боку уряду Ч.С.Р. - напружували всі сили і засоби аби запобігти цьому. З доручення Управи Комітету визначні члени Комітету обіхали з метою підшукування місць праці для української еміграції - Польщу, Францію, Америку, Канаду та утворено в цих землях постійні представництва Комітету. Першою під загрозою безробіття стояла та й зараз стоїть академічна частина української еміграції, яка по скінченню шкіл мала би опинитися на вулиці. Отож Український Комітет в першу чергу взявся до вишукування способів приміщення й забезпечення закінчуючих високі школи в Ч.С.Р., а ще в першу чергу до їх зорганізованя, бо за п'ять літ існування в ЧСР академічна еміграція не створила своєї організації, яка б подбала про їх приміщення по скінченню шкіл.

Не мало зусиль і енергії прийшлося потратити, не мало переш-

кож прийшлося перебороти поки нарешті вдалося створити центральне Бюро Праці Української та Білоруської академічної еміграції в ЧСР, бо-ж являлися і такі делегати, що очевидно, по вказівках "приятелів" української еміграції доказували що студентству зовсім не потрібно організуватися. Центральне Бюро Праці академічної еміграції при допомозі Українського Комітету матеріальній і моральній розпочало свою діяльність приміщення й забезпеченню академічної еміграції.

Тим Комітет рахував свій моральний обов'язок по відношенню до академічного Бюро Праці частково виконаним. Далі успіх чи неуспіх справи влаштування академічної еміграції буде залежати від неї самої, та від того, який організаційний зв'язок виявить Центральне Бюро Праці зі загальними українськими допоміговими установами.

Зараз пекучим завданням для Комітету є справа організації українського робітництва в ЧСР. Сотні українських робітників розкидані по цілій території ЧСР, розпорошені по глухих закутках, без просвіти, без поради тягнуть страшну й тяжку лямку вигнанців.

Чим далі, тим тяжче й тяжче стає здобувати працю, та захищати свою працю від страшного визиску; бо кожний хто приймає на роботу українського робітника, приймає його туди, куди свій не піде, та ще й там дивиться як би ліпше його визискати. А в зв'язку з новим законом про охорону праці перед чужинцями, що має вицяти уряд ЧСР - українське робітництво буде позбавлене останнього шматка хліба. Тому перед Комітетом повстало нагале завдання допомогти українському робітництву організувати захист їх професійних інтересів. Український Комітет розпочав організаційну акцію, яка вже дає позитивні наслідки: в більших осередках скупчення української робітничої еміграції вже повстали робітничі спілки які при допомозі Комітету поведуть належно справу захисту інтересів українського робітництва.

Так свідомо й розважно Український Комітет провадить свою працю закликаючи до співпраці всі творчі елементи української еміграції, котрим дорогі культурні здобутки української еміграції та котрим не байдужо те, як славно, чи безславно скінчить своє існування українська еміграція в ЧСР. Спроба деструктивного, руйнівного елементу пролізти й використати Український Комітет в своїх егоїстичних, особисто-партійних цілях. - Український Комітет розбив відразу й остаточно.

Проф. Г. В. О м е л ь ч е н к о.

КАФЕЛЬ ГАВЛІЧЕК-БОРОВСЬКИЙ ПРО РОСІЮ.

Півторарічне перебування К. Гавлічка в Росії не досить простудійовано в літературі про К. Гавлічка, більшість дослідників зовсім не добачають великого впливу мандрівки К. Гавлічка в Росію на його політичний світогляд; докладно не проаналізовано яке вражіння на К. Гавлічка зробила р о с і й с ь к а д і й с н і с т ь і наскільки інтенсивно він працював ці 17 місяців побуту в Москві.

Проф. Полівка, напр., висловлює докори К. Гавлічкові, що він не досить добре використав своє перебування в Москві; дивується що він там майже нічого не робив і взагалі не використав як слід того і н т е л е к т у а л ь н о г о оточення, в якому він міг бути; тримався завжди осторонь від людей /Мастиків Збірник на 60-ті роковини ювілею/.

Проф. Францев вважає, що негативні погляди К. Гавлічка на різні явища російського життя можна з'ясувати лише його молодістю і недостаточною зрілостю. Як К. Гавлічек попав в Москву?

Мрії К. Гавлічка бути педагогом не здійснились; коли він, з великим трудом, і одержав свідоцтво на учителя, але йому не було дозволено практикувати в гімназії. Тоді К. Гавлічек цілком віддався самоосвіті і притямом проводить дні в Національному Музеї, користуючись порадами Шафарика, який за цей час добре і пізнав К. Гавлічка; оцінив його здібності і прагнення п і з н а т и с л а в я н с т в о.

Коли Погодин звернувся до Шафарика щоб той рекомендував йому педагога-вихователя для його дітей, то Шафарик і порекомендував К. Гавлічка на цю посаду. К. Гавлічек ще на студенській лавці почав студіювати славянські мови; студіював і у к р а ї н с ь к у мову, що ми бачимо з його рукописів; російську ж мову, принаймні писемну, знав добре, лише робив помилки в "ятях". К. Гавлічек вважав себе щасливим, що він одвідає "серце славянства Росію"; і він вирушає в Москву, навіть в супереч волі своїх батьків, яких так любив.

Року 1843-5/II К. Гавлічек в Москві.

Болото російських шляхів - це перше, що вразило його, європейця, і ті 713 верст "на перекладних", що він від Києва проїхав до Москви були першими неприємними вражіннями від подорожі; як також не стерте, негативне вражіння, зробили на К. Гавлічка р о г а т к и якими спершу козакі заборонили йому шлях до Росії, а через 2 місяці, коли формальності були виконані, козакі пропустили його через кордон - "не можу я, каже К. Гавлічек, від тої доби на цю землю инакше, як через "комічні окуляри" дивитись".

Вразило К. Гавлічка і поводження з ним: запросили його бути вихователем дітей Погодина, але вийшло так, що Погодин, на прохання проф. Шевирьова уступає йому К. Гавлічка для його 7-ми літнього хлопця. Гавлічка приголомшило, що його навіть не запитали про його з г о д у на це.

Педагогічна праця Гавлічка була не легка: дружина Шевирьова, донька губернатора Москви князя Голиціна; ставилась до Гавлічка з призирством як до людини далеко нижчої суспільної верстви. -

Гавлічек це відчув. А тут ще трапився такий випадок: К.Гавлічек раз дав стусана Борису, коли побачив, що він бе слугу, щоб Борис в і д ч у в як то воно б о л и т ь, то пані Шевирьова, узнавши про це, робить неможливе ж и т т я Гавлічка; вона впливає і на проф.Шевирьова, який теж почав вороже ставитися до Гавлічка, і атмосфера в домі Шевирьова, для Гавлічка утворилась надзвичайно т я ж к а.

При таких умовах К.Гавл., це так натурально, особливо мусів прикладати енергії, щоб перфектно виконувати свої обовязки п е д а г о г а.

В музеї е розклад годин праці Гавлічка з Борисом. Видно, що Гавлічек працював від 10 до 12, і від 4 до 6-ої /навіть до 7-ої/ годин. Таким чином 4-5 год. щ о д е н н о він мусів присвятити Борису. Але фактично на виховательські обовязки уходило значно більше часу. Ці 4-5 год. Гавлічек мусів у формі бесіди в ч и т и 7-8 років хлопця всьому, бо крім Гавлічка був лише ще француз.

В рукописах Гавлічка ми находимо список 42 російських казок /видання Іванова 1795 р./

Безумовно, ці казки Гавлічек читав не для своєї духової потреби, а як матеріал для бесіди з Борисом.

Він не лише читав ці казки, - в паперах Гавлічка зберігся п е р е к а з одної казки "О строевой дочери" - це дає підставу твердити про надзвичайно дбайливе виконання Гавлічком своїх обовязків вихователя. Коли ми візьмемо під увагу, що Гавлічек не досить правильно ставив "яті", що його вимова все ж поки була чеська, а не "м о с к о в с ь к а" що пані Шевирьова до нього ставилась негативно, а тому він мусів особливо с т а р а т и с ь, - і таким чином, натурально, що замість офіційних 4-5 год.праці з Борисом, у Гавлічка щоденно обовязки вихователя брали 7-8 годин.

Як видно з рукописів Гавлічка в цю добу і для задоволення власної духової потреби, для розгинення свого світогляду, він дуже багато читав: не менше 30 авторів з ділянки історії, літератури прочитав Гавлічек за ці 17 місяців /видання літописів, Карамзина, Сахарова, Устрялова, Арцибисева і т.и. і т.и./.

До цього прибавимо, що Гавлічек в Москві написав по-над 60 епіграм; листування його за цю добу складають по-над 100 друкованих сторінок, дуже часто одвідував театр, концерти; перекладав Гоголя; дуже пильно студіював у к р а ї н с ь к і к о л о м и й к и - з доченника Гавлічка, що не дійшов до нас/про що ми довідуємося з праці Зеленого/ ми читаємо ось що: 2/Х студіював ритм коломийок до 12 год.ночі; 5/Х, вівторок, - "цей день працював лише над українськими піснями"; 6/Х "працював над українськими народними піснями"; 13/Х - "дома ще читав українські пісні коломийки".

Зроблені вказівки свідчать, що ці 17 місяців Гавлічек особливо інтенсивно працював; видно переживав якесь духове піднесення.

Здавалось, що Гавлічек за такою інтенсивною працею міг і не завважити плям оточуючого життя, але матеріали свідчать про інше: Гавлічек завважив все своїм спостережливим оком; оцінив негативно і назаве стратив свої симпатії до Росії.

/Продовження в слідуючій числі./

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РУХ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ В Ч.С.Р.

ДО УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЦТВА В Ч.С.Р.

Дорогі Товариші !

Українське робітництво розкидане по цілій Чехословаччині під цю пору переживає велику кризу. Збільшення безробіття в Ч.С.Р. і зв'язані з цим розпорядження Уряду Ч.С.Р. про охорону праці перед чужинцями погіршують і так жахливе становище українського робітника. Професійно не організоване українське робітництво й без того виконувало найгіршу працю за непомірно низьку заробітну платню. Нині український робітник стоїть перед загрозою бути позбавленим і цього останнього гіркого шматка хліба.

Існуючий політичний режим на українських землях не дозволяє ще нам вільно повернутися на Батьківщину й волею-неволею нам прийдеться ще якийсь час залишитися на еміграції. Єдиний порятунок для українського робітництва це - с л а м о о р г а н і з а ц і я й організований захист наших професійних інтересів.

Один в полі не воїн - хай від нині не буде більше ані одного не організованого українського робітника, який би не належав до Української Робітничої Спілки!

Товариші, всі як один записуйтеся в Українську Робітничу Спілку, яка єдина буде захищати ваші інтереси. Де лише працює не менше 3 - 5 українських робітників чи то на Фабриці, чи на шахті, чи в сільському господарстві - закладайте с в і й р о б і т н и ч и й г у р т о к, а потім зголошуйтеся до Централі Української Робітничої Спілки. Поодинокі робітники зголошуйтеся до найблизчого гуртка.

Лише організоване українське робітництво зможе здолати ту страшну примару безробіття й безправя, які що день все грізніше й грізніше наслідують на нас.

Товариші, Геть розпуку й зневіру!

В єднані сила!

Всі як один записуйтеся до Української Робітничої Спілки!

Ініціативний Комітет по створенню Української Робітничої Спілки в Ч.С.Р.

Товариші Робітники!

Тільки тоді Український народ здобуде собі незалежність, коли матимете свідомих, освічених борців за волю. Тільки тоді Український народ здобуде силу і повагу, коли його громадянство дорівнюватиметься освітою й культурою з передовими культурними народами.

Воля Українського народу - це воля трудових його мас.

В передових лавах борців за Україну буде УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЦТВО І СЕЛЯНСТВО! Дисципліноване, свідоме класово-інтересів, зєднане в могутні маси - воно творить велику силу!

Тому воно мусить бути освіченим: мусить кожно пізнати себе, свій народ, його ворогів, науково і технічно, якими силами управляється світ і народи. Цю науку українському робітництву і селянству Український Робітничий Університет.

Не треба робітникові одриватися од праці, ходити на лекції - в нього немає часу. Робітничий Університет прийде до нього в хату, як добрий приятель, принесе найкраще знання про дорогий край, про Україну, про весь світ.

Робітничий Університет буде вчити писаними лекціями ясною мовою і цікаво написаними. На кожну лекцію він висилати поради, давати на запити пояснення, пильнуватиме, щоб як найкраще робітник-студент засвоїв науку. Вечор у вільну годину, в свята, в зайвий час - і робітник набуває доброго знання, а це знання дасть силу, велику силу до визволення України.

Український Робітничий Університет понесе знання селянські та робітничі українські оселі в краю, в Америці, в Канаді, де нема вищих українських шкіл; понесе він знання і на простори Європи, де розкидано борців за волю їхні - теперішніх емігрантів.

За широкою допомогою українського американського робітництва організовано Український Робітничий Університет при Українському Інституті Громадознавства в Празі.

Університет розпочав лекції з жовтні м. 1927 року. Записуйтеся всі, щоб не було ні одного українського робітника, який би немав лекцій Українського Робітничого Університету.

Чим більше буде студентів, тим краще будуть видаватися лекції.

Негайте часу, записуйтеся зараз.

Організаційний Комітет Українського Робітничого Університету:

М. Шаповал. Н. Григорій. М. Мандрика. М. Косенко. С. Довгаль. Б. Залевський. Л. Клименко. Л. Кобилянський. К. Станіславський.
Адреса Університету: Praha III. Šeříkova 4/III. Ukrajín. S Ústav.

ПОРАДИ УКРАЇНСЬКОМУ ЕМІГРАНТУ.

1. Я к д і с т а т и п р у к а з н а п о б у т
в Ч.С.Р.?

Ті емігранти, що ще не мають пружказів на побут в Ч.С.Р. мусять негайно зголоситись особисто, або листовно до Українського Комітету, де їм буде виготовлено й potwierджено анкетний лист на пружказ. До того має бути долучено: свідоцтво про належність до політично і еміграції, посвідка про працю та інші папери, що potwierджують ідентичність особи дотичного емігранта, 3 фотографічних знімки та 5 кч. "колек" /гербова значка/. Емігранти, що мешкають в Празі віддають анкети впрост на Міністерство Закордонних Справ /Пасовий відділ, Тосканський палац/, а ті, що мешкають на провінції - здають анкети своїй Окресній Справі Політичній впрост, або через свій обецний уряд; обовязково треба зажадати potwierження на письмі від того уряду якому здав анкету.

2. Я к п р о д о в ж и т и п р у к а з ?

Прукази виставлені на рік, продовжуються тим емігрантам, що мешкають в Празі - Поліцейним Ржедительством, а тим, що живуть на провінції - відповідною Окресною Політичною Справою.

Прукази, що виставлені з важністю менше року, - продовжуються виключно Міністерством Закордонних Справ ЧСР.

3. З м і н а п р у к а з у.

Для зміни пружказу необхідно заповнити наново анкету, так як і для одержання пружказу.

4. Я к д і с т а т и п а с н а в и ї з д з а
к о р д о н и Ч.С.Р.?

Всі українські емігранти виїзжаючи за кордон ЧСР. дістають чехословацькі тимчасові закордонні паси.

Бажаючи виїхати з Ч.С.Р. подають о тім прохання до Українського Комітету, приклавши 3 фотографічних знімки та 5 кч. "колек". Комітет виповнить і potwierдить анкету, яку й треба заслати Мін.Закорд.Справ, - ті що мешкають в Празі впрост на М.З.С., а ті, що на провінції через свою Окресну Політичну Справу.

5. Я к д і с т а т и д о з в і л н а о ж е н е -
н я? /Як можна взяти шлюб/

Українські емігранти, що хотіли-б взяти шлюб, чи то з українкою, чи з чехословацькою громадянкою - мусять вистаратися дозвіл /діспенс/ від Земської Політичної Справи в Празі.

Для цього дотичний емігрант подає прохання до Укр. Комітету, 5кч. "колек", свій пружказ, метрику своєї нареченої та її домовський лист, коли вона чехословацька піддана.

Після цього Комітет висилає дозвіл від Земської Політичної Справи, який є важний і для церковного і для цивільного шлюбу.

6. Я к д і с т а т и Ч е х о с л о в а ц ь к е г р о м а д я н с т в о .

/Чехослов. статні пржіслушность/.

Українські емігранти, що бажали-би дістати Чехословацьке підданство мусять насамперед дістати "право домовське" в тім місті, чи селі де перебуває дотичний емігрант. Потім залучивти "домовський" лист та інші документи подати прохання до Міністерства Знутрішніх справ.

Найбільш надається підданство тим особам, що не працюють на державних працях, ані на фабриках, а ма ю т ь с в о є в л а с н е м а т е р і я л ь н е з а б е з п е ч е н н я, та що проголосять, що і після одержання підданства не будуть старатися о державну посаду або працю.

Інакше всі емігранти підлягають законам Чехословацької республіки на рівні з громадянами Ч.С.Р.

Н О Б І Р О З П О Р Я Д Ж Е Н Н Я М . З . С . , Ц О Д О О Д Е Р Ж А Н Н Я П Р У К А З І В .

З осени минулого року в справах виставлення прукразів на побут в ЧСР наступили значні зміни, а то у відношенню українських емігрантів з Галичини.

Б наслідок навязання близких стосунків поміж урядами Ч.С.Р. та Польщі, Міністерство Закордонних Справ не вважає більше бувших вояків української галицької армії за політичних емігрантів, а то тому, що мовляв, Уряд Польщі видав повну амністію для бувших вояків української галицької армії, та що тим самим вони можуть вільно повертатися до краю.

По цій причині Міністерство Закордонних Справ не видає нових і не потверджує далі старих прукразів на побут в ЧСР українським емігрантам з Галичини, вимагаючи від них польські паси. Виключення з цього роблять емігранти, що документально докажуть, що за ними, крім звичайної участі в У.Г.А. рахуються ще певні політичні чини /реквізіційні відділи, жандармерія, революційні гуртки/.

Як лише Українському Комітетові стало відомим це розпорядження Міністерства безпосередньо від укр. емігрантів, яким одмовлено у видачі прукразів - Український Комітет вислав в справах цих емігрантів меморандум такого змісту: "Міністерству Закордонних Справ /русько-український пасовий відділ/. На Український Комітет звертаються українські емігранти з проханнями, аби Укр. Ком. допоміг їм в справах видачі й продовження прукразів на право побуту в ЧСР, бо, мовляв, Міністерство Закорд. Справ систематично відкидає їх прохання й посилає їх на польський конзулят, аби вистаралися собі польські паси, бо ви, мовляв, єсть польськими громадянами.

13 грудня 1927 р. до Українського Комітету звернувся український політичний емігрант п. Полук Гасиль, перебуваючий зараз в Тоховицях ч. 27, бувший вояк українсь-

кої революційної протипольської армії і предявив відношення Окресної Справи Політичної в Блатні /копії котрих прикладаємо/, в котрих згадана Політична справа повідомляє, що Міністерство Закордонних Справ відкинуло прохання п. Полюка о продовження пружказу і вимагає, аби Полюк вистався пас від польського конзуляту, тому що він є ніби польським громадянином. Політична справа в Блатні навіть умовляє п. Полюка аби не боявся кари за приналежність свою до української протипольської армії, тому, що за це, мовляв, йому нічого не буде.

Український Комітет дозволяє собі звернути увагу Міністерства на цей випадок і заявляє, що є це для нього дуже сумним. Ще кілька разів звертали ми увагу Міністерства на те, що українські політичні емігранти, котрі добровільно не бажають вернутися до дому, не визнаючи окупації Польщею Східньої Галичини, а тим самим і не признають себе за польських громадян, будучи свідомі свого національного і політичного обовязку, - користають, як і всі політичні емігранти користають з міжнароднього права азилу в сусідніх державах. Є нам дуже прикро констатувати факти, що декотрі політичні уряди ЧСР способами вище наведеними змушують українських політичних емігрантів проти їх волі признавати польську окупаційну владу, а тим позбавляють їх міжнароднього права азилу.

Український Комітет, як заступник української еміграції в Ч.С.Р. ніколи нічого не мав проти д о б р о в о л ь н о г о п о в о р о т у до дому українських емігрантів; а часом навіть допомагав матеріально але завжди і всякими способами буде заступати тих, котрі додому вернутись не можуть.

Тому то Український Комітет ще раз дозволяє собі звернути увагу Високому Міністерству на цей випадок, а також і на інші подібні випадки й просити, аби дало розпорядження всім політичним урядам, аби в справах української політичної еміграції було взято під увагу міжнародне право азилу, а не відкидалися її прохання про продовження особних пружказів на побут в ЧСР.

Сподіваючись в позитивне вирішення всіх подобних випадків, Комітет дозволяє собі наперед дякувати й висловити Високому Міністерству свою глибоку пошану.
Голова Комітету: проф. сенат. С. Шелухин. Член Управи. Секретар: Л. Клименко. Прага, дня 14 грудня 1927 р. ч. 2394."

Після того Управа Комітету одвідала Міністерство Закордонних Справ де вияснила цю справу.

Міністерство Закорд. Справ прийняло до відома вияснення Управи й приобіцяло кожний випадок розглядати окремо й можливости задовольняти прохання Українського Комітету про видачу пружказів.

Одначе, за кожного емігранта, за котрого Комітет клопоче мусить бути доказано, що він крім звичайної участі в У.Г.А. має за собою якісь політичні справи, що унеможливають йому поворот до краю.

ІНФОРМАЦІЙНА ЗВІСТКА ПРО ПЕРЕСЕЛЕННЯ В АМЕРИКУ.

З листа, що дістав з Америки один з членів Українського Комітету од людини, яка заслуговує повного довіря, маємо такі інформації.

Українські емігранти могли-б знайти собі працю й шматок хліба в Аргентині. Там можна придбати для хліборобства на виплат добру землю, для чого багато грошей не треба, але краще коли-б це робили в гурті 3-4 душі. При виборі землі й розрахунках на майбутнє треба бути дуже обережним. На землі палить крила дуже багато переселенців. Через непоінформованість та невміння вибрати землю багато з них навіть гине.

Сарана, посуха, град - явище звичайне. Щоб урятуватися треба мати запас грошей на випадок неурожаю чи знищення його, щоб обернутися на слідуєчий рік. Урожаї бувають колосальні, але і в такому разі треба мати гроші на мішки, на комору і т.и., щоб не довелося спродуватися скупщикам за половину ціни і не потрапити в біду навіть після врожайного року.

Багаті люди, маючи великі простори землі, держать силу рогатої скотини, коней, овець. Мясом годують Європу, приплодом багатіють далі, шкурами закидають фабрики. Коли не було попиту на шкури, то мясо транспортували, а шкури кидали там, де здерли. Був час, що тільки шкури брали, а мясо кидали гнити. Це років 15 тому так було. Але все отсе справа людей багатих. Вони й землі продають участками, звичайно гірші, деє коло гір або що.

При виборі землі треба добре розумітися на ній. В Мендосській провінції особливо треба бути пильним: Боляки й Галичане масами наїхали туди і з радістю накиннулися розбирати землю, бачивши, що вона чорна, і радіючи, що вона добра. На радісах написали землякам і тих прибуло туди багато партій. Але посіви на тій землі тільки зійшли й загинули. Те-ж сталося й на другий рік. Зразу під верхнім шаром цієї землі починається селітра. Коріння рослини дійшовши до селітри, гине, а разом гине й посів. Нещасні, обдерті, голодні й беззахистні переселенці Воляки та Галичане покидали свої родини на чорній землі в курінях, а самі подалися на заробітки в Буенос-Айрес за 1.000 кілометрів, щоб рятувати дітей та жінок і себе від голодної смерті.

Заробітків у Мендосській провінції й по сусідству майже ніяких немає.

Добре також в Урагваї, але там повно. В інші республіки автор листа їхати нікому не радить. Абсолютно перестерігає од Болівії. Туди провадять переселення організатори з Женев, але, пише автор, переселенці "там знайдуть погибель", хто туди поїде. Він рішучо перестерігає українців не їхати в Болівію.

В Аргентині багато українців, але багато й москвинів, переважно монархистів фанатиків. Автор пише, що "їх зарозумілість" там переходить всякі межі. Ясно, що україн-

ці мають в них там набагато більших ворогів.

Багато також жидів, особливо дезертирів, які втікли туди перед війною. С між жидами і політичні емігранти. Страшенно вражає контраст між жидами: вони або дуже багаті, або зовсім бідні.

Дуже вразило автора те, що навіть свіжі переселенці з Галичини, особливо молоді, ні Русинами, ні Українцями себе не вважають, а звать себе поляками.

З другого джерела, за яке не ручимось, маємо про Болівію такі-ж інформації. Англійське Товариство, закупивши в Болівії великі простори землі, звернулося до Ліги Націй з пропозицією направити туди в провінцію Чако переселенців з бувшої Росії. На запит Товариство не відповіло, а тим часом кілька москвинів самі туди поїхали. Тепер лікар В. Мікович опублікував через "Посл. Нов." /29 Феврала 1928 № 2534/ пересторогу, щоб емігранти туди не їхали. В Чако безкраї піски, нестерпима спека в день і холод в ночі, хамри москитів, всі хворіють жовтою лихоманкою і допікають гропичні виразки, рани. Коло підніжжя гір там можна розводити скот. Людність мала і та харчується вареною кукурудзою. Хліба дістати тяжко. Відношення Болівців до чужинців дуже не добре, за роботу платять зовсім мало.

Український Комітет подаючи ці відомости, зі свого боку застерігає українських емігрантів, що виїзжають на поселення до Америки, аби скористалися досвідом вже там перебуваючих українців і не попали в біду.

.....

Український Комітет, в справі підшукування праці для українських емігрантів, нав'язав організаційні звязки з Міжнародним Бюром Праці при Лізі Націй.

Комітет вже одержав кілька пропозицій від Міжнародного Бюра на виїзд українських емігрантів з метою оселення на землі в Болівії, Аргентині. Одначе Український Комітет маючи негативні відомости про умови праці там, немає на увазі використовувати цих пропозицій. Комітет зажадав від Міжнародного Бюра Праці точні відомости і умови оселення на землі у Південній Франції.

Маючи намір виїхати туди місяць зголоситись до Бюра Праці Українського Комітету.

Х Р О Н І К А .

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ЧСР.

Український Комітет в Ч.С.Р. одержав від ряду українських робітників-емігрантів з різних кінців слідуючі листи: "до нас доходять чутки, що де-які групки української еміграції намагаються всіми засобами розвалити Український Комітет.

Де-які люди не спинились навіть перед тим, щоби підти до відповідних урядових чинників в ЧСР з накледами на Український Комітет, вимагаючи його закриття, як організації, яка ніким не опікується.

Ми українські робітники-емігранти оцим заявляємо, що опіки Українського Комітету не потребують ті, ким опікується большевицька місія або польський конзулат та інші інституції, а тому для нас укр. емігрантів, що знаходимось в опіці Українського Комітету цілком ясна роля тих осіб, які прикриваючись ріжними фразами ведуть свою руїницьку, ворожу українській справі роботу.

Ми віримо, що до часу, поки ми укр. робітники емігранти перебуваємо на території ЧСР, що відповідні урядові чинники в ЧСР, не будуть реагувати на провокаційну чинність наших ворогів і що Укр. Комітет, як інституція котра єдина нами опікується, буде і на далі нам залишена.

Отже всім тим панкам, що працюють про його закриття кажемо: Руки геть від Українського Комітету!

1. Іван Цирюрман. 2. Опанас Козлів. 3. Максим Горлов. 4. Артем Стретенець. 5. Павло Гриценко. 6. Авксент Дорошенко. 7. Задоя Осип. м. Ерно. 21/І. 1928."

"Ми низчепідписані українські емігранти робітники оцим заявляємо, що всякі спроби руїницьких елементів ворожих українському визвольному рухові, розвалити Український Комітет в ЧСР, який є єдиним заступником нашим на еміграції в ЧСР, є роботою тайних агентів польської та большевицької влади й разом з цим предостерігаємо українських громадян, що будучи не поінформовані могли впасти в блуд, що до праці Українського Комітету.

Український Комітет завжди однаково, без ріжниці на територіяльне походження, політичні переконання, однаково заступався за всіх українських емігрантів в ЧСР допомагаючи всім, що є в його силах і засобах.

1. Боберський Симон. 2. Федор Совинський. 3. Марія Совинська. 4. Хомик Ілько. 5. Чернота М. 6. Іван Березюк. 7. Маланчук Микола. 8. Степан Качурак. 9. Павлиско Басиль. 10. Грицкевич Михайло. 11. Рудий Федько. 12. Івашенко Анто. 13. Івашенкова Павлина. 14. Калинюк Петро. 15. Полюк Басиль. 16. Курило Олекса. 17. Людкевич Микола. 18. Базюк Микола. 19. Дмитерчукова Магда. 20. Михайленко Володимир. 21. Вегера Петро. 22. Яскевич Левко. 23. Бойко Басиль. 24. Фільченко Михайло."